

KUOPION HIIPPAKUNNAN PIISPA

Kohti oikeudenmukaista rauhaa Lähi-Idässä – Miten kirkko asemoituu Israelin ja Palestiinan välisessä konfliktissa?

Avauspuhe Piispainkokouksen istunnossa 2.9.2025

Jari Jolkkonen, Kuopion hiippakunnan piispa, dosentti

Antisemitismi on synty ja rikos

Viime keskiviikkona sain vierailla Auschwitz-Birkenaun keskitysleirillä Puolassa. Siellä Hitlerin Saksa murhasi noin 1,1 miljoonaa juutalaista, valtaosa Itä-Euroopan azkenasi-juutalaisia. Lisäksi murhattiin yli satatuhatta muuta ihmistä: Hitlerin poliittisia vastustajia, romaneja, puolalaisia pappeja, neuvostoliittolaisia sotavankeja, Jehovan todistajia, homoseksuaaleja, vammaisia ja niin edelleen.

Auschwitz on inhimillisen pahuuden perikuva. Se on ihmisten maan päälle rakentama helvetti. Tuntuu kuin katsoisi saatanallisia voimia silmästä silmään. Vierailu oli emotionaalisesti vaativa. Juuri siksi toivon, että mahdollisimman moni, erityisesti nuori, voisi siellä vierailla.

Natsien raskaat rikokset ihmisyyttä vastaan tiedetään. Ne tulivat julkisuuteen. Ne käsiteltiin kansainvälisessä oikeudessa, tekijät vedettiin vastuuseen ja kansa teki parannusta. Parhaimmillaan Auschwitz voi tiivistää meidät ihmiskuntana hyvyyden rintamaan pahan valtoja vastaan. Ei koskaan enää!

Kommunistihallintojen rikokset Stalinin Neuvostoliitossa ja Maon Kiinassa ovat vieläkin raskaammat. Niistä ei ole juurikaan valokuvia, niitä on peitelty, eikä niistä ole tehty katumusta. Silloin on vaarana, että ne toistuvat. Niin tapahtuu nyt Venäjällä.

Rasismilla tarkoitetaan väitteitä ja uskomuksia, että jollakin kansallisella, uskonnollisella tai muulla ryhmällä on sisäsyntyisiä piirteitä, ja tämän uskomuksen pohjalta tehdään laajoja kielteisiä yleistyksiä koko ryhmästä. Tämä pätee rasismiin yleisesti – ja antisemitismiin erityisesti.

Niin sanottu Jerusalem Declaration on Antisemitism (JDA) määrittelee antisemitismin selkeästi: se tarkoittaa *"syrjintää, ennakkoluuloja, vihamielisyyttä tai väkivaltaa, joka kohdistuu juutalaisiin ihmisiin tai instituutioihin heidän juutalaisuutensa vuoksi."* Taustalla on uskomus, että juutalaiset kytkeytyvät pahoihin voimiin tai asioihin maailmassa. Se ilmenee väitteissä, että juutalaisilla on synnynnäisiä huonoja piirteitä tai salainen valta maailmassa, jolla he ohjailevat hallituksia, pankkeja tai mediaa. Antisemitismi voi olla suoraa tai välillistä, joskus myös akateemiseen "diskurssiin" hienovaraisesti piilotettua. Se voi näkyä puheessa, kuvissa tai teoissa, kuten väkivallassa, synagogien häpäisyssä tai syrjinnässä työelämässä. Myös Holokaustin kieltäminen tai sen uhrien kärsimysten vähättely on antisemitismia.

Hamasin terrorihyökkäys lokakuussa 2023 oli pahin antisemitistinen hyökkäys sitten toisen maailmansodan. Tekisi mieli sanoa sitä eläimelliseksi, mutta sellainen tuntuisi loukkaukselta eläimiä kohtaan. Monille ei-juutalaisille merkitsevää on luku 1200: he katsovat, että kyse oli terroriteosta, jossa kuoli 1200 ihmistä ja 245 vietiin panttivankeuteen. Monet israelilaiset taas katsovat hyökkäystä nimenomaan Holokaustin ja vuosisataisen antisemitismin läpi. Siksi hyökkäys on israelilaiselle yhteiskunnalle niin traumaattinen kokemus. Voi olla, että Hamasin näkökulmasta hyökkäyksen kohteet edustavat ensi sijassa Palestiinan miehittäjiä ja Gazan piirittäjiä, jolloin juutalaisuus on toissijaista. Edelliset näkökulmat voivat olla yhtä aikaa totta.

Antisemitismi on kasvussa Suomessa ja länsimaissa. Tosin kaikki tutkimukset eivät osaa tehdä riittävää eroa antisemitismin ja antisionismin välille. Vuonna 2024 julkaistun Ihmisoikeuskeskuksen ja oikeusministeriön selvityksen mukaan valtaosa Suomessa asuvista juutalaisista kokee antisemitismin lisääntyneen viimeisen viiden vuoden aikana. EU:n perusoikeusviraston laaja kysely vuodelta 2023 osoittaa, että 96 % juutalaisista vastaajista kertoi kohdanneensa ennakkoluuloja, ja 80 % koki antisemitismin lisääntyneen viimeisen viiden vuoden aikana. Anti-Defamation League (ADL) raportoi, että vuoden 2023 lokakuun jälkeen Yhdysvalloissa on tapahtunut yli 10 000 antisemitististä selkkausta. Se on kolminkertainen määrä verrattuna edelliseen vuoteen. Suuri osa tapahtumista liittyi Israelin-vastaisiin mielenosoituksiin erityisesti yliopistokampuksilla. Usein samat opiskelijat, jotka vaativat itselleen niin sanottua ”turvallisista tilaa”, jahtasivat juutalaisia opiskelijoita, vaikkei näillä ollut osuutta eikä arpaa Israelin hallituksen toimiin. Antisemitismiä vastustavan CAM-järjestön mukaan antisemitismi voi nykyään olla juuriltaan islamistista, äärioikeistolaista, äärivasemmistolaisista tai ideologisesti määräytymätöntä. Järjestön tutkimusraportin mukaan vuoden 2024 jälkeen yleisintä on vasemmistolainen antisemitismi.

Kirkkomme tuomitsee antisemitismin yksiselitteisesti sen kaikissa muodoissaan.

Esimerkiksi Kirkkojen maailmanneuvoston perustamiskokouksessa Amsterdamissa vuonna 1948 julistimme yhdessä muiden jäsenkirkkojen kanssa: ”Me kehotamme edustamiamme kirkkoja torjumaan kaiken antisemitismin. Se on absoluuttisesti ristiriidassa kristillisen uskon tunnustamisen ja harjoittamisen kanssa. Antisemitismi on synty Jumalaa ja ihmisiä vastaan.”

Maailma näyttää unohtaneen palestiinalaiskristityt

Tänään meidän on puhuttava myös palestiinalaista ja heidän kohtalostaan – ja myös heihin kohdistuvasta rasismista. Miksi?

Historiallisista syistä, sillä Euroopalla on oma vastuunsa tämän satavuotiaan konfliktin juurisyissä. Poliittisista syistä, sillä pitkittynyt konflikti horjuttaa koko maailman rauhaa. Moraalisista ja inhimillisistä syistä, sillä se huutaa ratkaisua: ihminen, joka on säilyttänyt edes rippeet myötätunnostaan, ei voi olla itkemättä sydämessään Gazan siviilien kärsimystä. Teologisista syistä, sillä palestiinalaisiin kohdistuvaa rasismia, joko avointa tai piilotettua, on yritetty oikeuttaa vetoamalla Raamattuun.

Kuopion hiippakunnalla on kumppanuussopimus Jerusalemissa päämajaa pitävän Jordanian ja Pyhän maan evankelis-luterilaisen kirkon kanssa. Allekirjoitimme jatkosopimuksen vuosi sitten täällä lisämessä. Se on Lähi-Idän ainoa luterilainen kirkko – ja ainoa kirkko, jossa on naispuolinen pappi. Olemme heihin yhteydessä jatkuvasti. Siksi koen velvollisuudekseni kertoa jotakin heistä.

Suomalainen media, poliittiset puolueet ja koko maailma näyttää unohtaneen, että Pyhällä maalla elää kristittyjä. He ovat asuneet alueella 2000 vuotta. He edustavat alkuseurakuntaa ja jatkavat sen elämää. He ovat uskonnoiltaan kristittyjä, kansalliselta identiteetiltään palestiinalaisia ja kieleltään arabiaa tai arameaa puhuvia – aramea on Jeesuksen äidinkieli, ”arabialaiset” mainitaan helluntaikertomuksessa (Apt. 2:11). Israelin puolella heitä elää noin 180 000 ja he ovat lain edessä yhdenvertaisia, joskin moni kokee, että tämä ei toteudu käytännössä. Palestiinalaisalueilla, kuten Betlehemissä ja Itä-Jerusalemissa, heidän määränsä on romahtanut 20 prosentista alle yhteen prosenttiin. Gazassa heitä asui tuhat, mutta osa on kuollut Israelin pommituksiin. Jotkut ulkopuoliset yrittävät ajatella, että syy on islamismissa. Ylivoimaisesti tärkeämpi syy on kuitenkin Israelin miehitys ja siirtokuntalaisten väkivalta. He eivät turvaudu terroriin. Kristittyinä he puhuvat ja toimivat sitkeästi rakkauden, sovinnon ja rauhan puolesta.

Hamasin terrorihyökkäyksen jälkeen yleinen mielipide oli Israelin puolella. Vaadittiin panttivankien vapauttamista ja puolustettiin Israelin oikeutta olemassaoloon ja itsepuolustukseen. Näin sanoin myös itse (Savon Sanomat 9.10, 14.10 ja 2.11.2023). Ei

tarvitse olla sotilas ymmärtääkseen, kuinka vaikeaa on taistella tunneleihin ja siviilien sekaan piiloutuneita terroristeja vastaan.

Silti liika on liikaa. Nyt ydinasevaltio Israel on maailman suorituskykyisimpiin kuuluvilla asevoimillaan pommittanut alueen elinkelvottomaksi. Se on eristänyt Gazan maalta, mereltä ja ilmasta, ja väitetysti käyttää siviilien nälänhädän sodankäynnin keinona. Osapuolten uhrilukuja ei ehkä saisi vertailla, mutta mieli tekee sen lupaa kysymättä. YK julisti 22.8.2025 virallisesti Gazaan nälänhädän. 600 Israelin entistä kenraalia, puolustusministeriä ja tiedusteluviranomaista vetosi presidentti Trumpiin Israelin pääministerin hillitsemiseksi. Heidän mukaansa Hamasin sotilaallinen rakenne on lyöty, eivätkä Israelin strategiset tavoitteet edellytä siviilien nälänhädän tai etnistä puhdistusta. Sota ei enää ole oikeutettu. Näin kokee yhä suurempi osa israelilaisista.

Julkisuuudessa Israelin hallituksen toimia arvioidaan usein oikeudellisesti sanomalla, että ne rikkovat kansainvälistä lakia ja oikeutta. Mutta miten arvoimme palestiinalaisten kohtelua teologisesti?

Gazan sota on ristiriidassa ihmisen jumalakuvaisuuden kanssa

Juutalaisuus ja kristinusko toivat yhteisten pyhien kirjoitusten pohjalta antiikin maailman ajatuksen ihmisestä Jumalan kuvaksi luotuna persoonana. Jokainen ihminen on arvokas ja häntä on kohdeltava ihmisarvoisesti. Väkivaltaisessa antiikin Roomassa oppi ihmisestä Jumalan kuvaksi luotuna oli jotakin kokonaan uutta. Vähitellen se alkoi kantaa hedelmää. Antiikissa esimerkiksi kasvojen silpomista tai polttamista käytettiin rangaistuskeinona, mutta kristinuskon myötä tapa vähitellen kiellettiin: kasvojen rikkominen ilmentää konkreettisesti ihmisen jumalakuvaisuuden tuhoamista.

Valistuksen aikana teologinen oppi ihmisestä Jumalan kuvana johti vähitellen ajatukseen ihmisoikeuksista. Kansallissosialismille ja kommunistihallinnoille ajatus ihmisestä Jumalan kuvana oli häiritsevä. Molemmat unelmoivat jumalattomasta

maailmasta. Toisen maailmansodan kauhujen jälkeen ihmisoikeuksista on tullut osa kansainvälistä oikeutta. Se on yhteisen juutalais-kristillisen perinteen vaikutusta.

Se tapa, jolla Israelin hallitus kohtelee miljoonia palestiinalaista, ja aivan erityisesti Gazan lapsia, naisia ja vanhuksia, on ristiriidassa ihmisen jumalakuvaisuuden kanssa.

Heinäkuussa 2025 tuhat juutalaista rabbia vetosi Israelin pääministeriin ja hallitukseen juutalaisen uskon ja moraalisten periaatteiden pohjalta. He vetoavat:

"Elämän pyhyiden nimissä, Tooran keskeisten arvojen mukaisesti – että jokainen ihminen on luotu Jumalan kuvaksi, että meitä on käsketty kohtelemaan jokaista ihmistä oikeudenmukaisesti, ja että meidän tulee aina, kun mahdollista, osoittaa armoa ja myötätuntoa;

Sen nimissä, mitä juutalainen kansa on historiansa kautta oppinut – ollessaan toistuvasti syrjinnän, vainon ja tuhoamisyritysten kohteena;

Israelin ja juutalaisuuden moraalisen maineen nimissä, sen juutalaisuuden, jolle olemme omistaneet elämämme; me vaadimme seuraavaa:

Kaikkien viattomien ihmishenkien kunnioittamista.

Nälänhädän käytön ja sillä uhkaamisen välitöntä lopettamista sodankäynnin välineenä.

Laajan humanitaarisen avun sallimista kansainvälisen valvonnan alaisuudessa, samalla varmistaen, ettei Hamas pääse kontrolloimaan tai väärinkäyttämään apua.

Kaikkien panttivankien kotiuttamista ja taistelujen lopettamista kiireellisesti kaikilla mahdollisilla keinoilla.

Lain ja järjestyksen voimien käyttöä siirtokuntaväkivallan lopettamiseksi Länsirannalla, sekä niiden siirtokuntalaisten tutkimista ja syyttämistä, jotka häiritsevät tai pahoinpitelevät palestiinalaisia.

Vuoropuhelun avaamista kansainvälisten kumppaneiden kanssa, oikeudenmukaisen ratkaisun saavuttamiseksi – ratkaisun, joka takaa Israelille turvallisuuden, palestiinalaisille arvokkuuden ja toivon, sekä koko alueelle rauhanomaisen tulevaisuuden.

Tämä on kovaa puhetta omilta omille. Se on kiusallista myös joillekin suomalaisille, joita voisimme kutsua kritiikittömiksi Israel-selittäjiksi. He käyttävät erilaisia retorisia tekniikoita, joilla yritetään ideologisesti oikeuttaa kaikki Israelin hallituksen sotatoimet ja kiistää kaikki palestiinalaisten oikeudet, jopa heidän ihmisyytensä. Millaisia tekniikoita käytetään?

Yritetään myrkyttää lähde leimaamalla se epäluotettavaksi. Kiistetään jokin ilmeinen sotarikos keksityksi jutuksi – ja toisaalta yritetään oikeuttaa se vetoamalla esimerkiksi Israelin itsepuolustus-oikeuteen tai palestiinalaisten olemukselliseen pahuuteen. Vedotaan historiaan selittämällä, kuinka palestiinalaisten johto jossakin historiallisessa tilanteessa hylkäsi hyvän tarjouksen, ja siksi koko kansa on nyt tuomittu ikuisen muukalaisuuteen omassa maassaan. Joskus myös Holokaustin uhrien muistoa käytetään oikeuttamaan palestiinalaisten alistamista tai yritetään mustamaalata Israelin hallituksen kritisoija antisemiitiksi. Tällainen häpäisee holokaustin uhrien muiston. Se trivialisoi antisemitismin tekemällä siitä tyhjänpäiväisen leimakirveen, jota kukaan ei enää ota vakavasti.

Jerusalemin julistus etsii tasapainoa torjuttavan antisemitismin ja oikeutetun sananvapauden välillä. Julistuksen mukaan 1) palestiinalaisten oikeuksien puolustaminen ei ole antisemitismia. On sallittua vaatia heille oikeutta elää tasa-arvoisesti ja turvallisesti, kuten kansainväliset lait edellyttävät. 2) Antisemitismia ei myöskään ole sionismin arvostelu tai keskustelu siitä, millainen valtioalueen hallinto

olisi oikeudenmukainen juutalaisille ja palestiinalaisille. On sallittua ehdottaa erilaisia ratkaisuja, kunhan ne takaavat tasa-arvon kaikille. 3) Israelin valtion toimien kritisointi ei ole antisemitismia, jos se perustuu faktoihin. Tämä voi koskea esimerkiksi Israelin politiikkaa Gazassa tai Länsirannalla, tai sen roolia kansainvälisesti. 4) Boikotit ja pakotteet ovat yleisiä rauhanomaisia keinoja vaikuttaa valtioiden toimintaan. Niiden käyttö Israelin kohdalla ei ole automaattisesti antisemitismia. 5) Poliittinen puhe saa olla voimakasta ja kiistanalaista. Vaikka joku puhe tuntuu liioitellulta tai epärealistiselta, se ei vielä tee siitä antisemitististä. Antisemitismi tarkoittaa juutalaisiin juutalaisina kohdistuvaa vihaa tai syrjintää – ei pelkkää Israelin arvostelua.

Kirkko tuomitsee palestiinalaisiin kohdistuvan rasismen

Israel-selittäjien tarkoituksena on tuskin esittää ratkaisuja alueen viiden miljoonan palestiinalaisen (ja heidän diasporassa elävien sukulaistensa) kohtaloon tai tietä oikeudenmukaiseen rauhaan. Tällaisen selittämisen taustalla voi olla tietämättömyyttä, mutta pahimmillaan myös piilotettua tai avointa rasismia palestiinalaisia kohtaan.

Kirkkona torjumme paitsi juutalaisiin kohdistuvan antisemitismin myös palestiinalaisiin kohdistuvan rasismen sen kaikissa muodoissaan.

Vaikka emme voi emmekä halua estää ihmisiä ajattelemasta sisimmässään eri tavoin, voimme estää seurakunnissamme puheen, joka heijastaa palestiinalaisiin kohdistuvaa rasismia. Mistä sen tunnistaa?

Jos sovellamme Jerusalem Declaration on Antisemitism -asiakirjan periaatteita, voimme määritellä palestiinalaisiin kohdistuvan rasismen esimerkiksi seuraavien tuntomerkkien avulla:

- Essentialisointi: väitteet, että palestiinalaiset ovat ”luonteeltaan väkivaltaisia” tai ”epäluotettavia”.

- Rakenteellinen rasismi: kannatetaan järjestelmää, joka estää palestiinalaisia saamasta samoja oikeuksia, palveluita tai suojaa kuin muut.
- Viharikokset eli fyysinen tai sanallinen väkivalta, joka kohdistuu palestiinalaisiin heidän identiteettinsä vuoksi.
- Palestiinalaisten kollektiivinen syyllistäminen terroriteoista.
- Palestiinalaisten oikeuden kieltäminen olemassaoloon, kansalliseen identiteettiin tai kulttuuriseen ilmaisuun.
- Palestiinalaisten esittäminen uhkana tai "vähemmän arvokkaina" ihmisinä.
- Palestiinalaisten oikeuksien järjestelmällinen rajoittaminen (esim. liikkumisvapaus, maankäyttö, kansalaisoikeudet).

Vastaavalla tavalla on ajateltava, että palestiinalaisiin kohdistuvaa rasismia ei ole esimerkiksi kritiikki palestiinalaishallintojen politiikasta tai korruptiosta, keskustelu palestiinalaisten ja israelilaisten yhteisestä tulevaisuudesta eri valtioratkaisujen näkökulmasta, kunhan se perustuu oikeudenmukaisuudelle, ei etniselle puhdistukselle tai kaksoisjärjestelmille, joissa yksi kansanryhmä hallitsee toista ja rajoittaa näiden oikeuksia (esim. dhimmi- ja apartheid-järjestelmät).

Alkavalla viikolla Ranska, Australia ja useat muut maat tulevat tunnustamaan Palestiinan valtion. Kesällä on virinnyt keskustelu siitä, missä joukoissa Suomi seisoo. Päätöksenteko kuuluu poliittiselle johdolle, oikeus keskusteluun kuuluu kaikille, myös kirkkoille.

Jotkut sanovat: "Kannatan kahden valtion mallia, mutta Palestiinan tunnustaminen olisi tunnustus Hamasille". Perustelu on ongelmallinen, koska kahden valtion mallin kannattaminen edellyttää sekä Israelin että Palestiinan tunnustamista, mitä taas Hamas jyrkästi vastustaa. Valtion tunnustaminen ei koske terroristijärjestö Hamasia.

Jotkut sanovat, että tunnustaminen ei ratkaise Gazan nälkäkriisiä tai palestiinalaisten ongelmia. Ei ehkä ratkaisekaan. Silti perustelu ontuu. Jos yksi oikeus puuttuu, sillä ei voi perustella toisen oikeuden epäämistä. Jos Gazan siviilit kuolevat nälkään, sillä ei voi perustella, että kieltäydytään myöntämästä Länsirannalla ja Itä-Jerusalemissa asuvilta oikeus kansalliseen itsemääräämisoikeuteen.

Jotkut sanovat, että voimme tunnustaa Palestiinan, kunhan molemmat osapuolet sopivat asiasta. Perustelu kuulostaa ihanteelliselta, mutta särkyä realiteetteihin. Israelin pääministeri on omistanut poliittisen uransa kahden valtion mallin estämiseen. Viime viikolla hänen hallituksensa esitteli uuden E1-hankkeen, jossa perustettaisiin laaja juutalaissiirtokunta Itä-Jerusalemiin palestiinalaisalueelle. Vastuuministeri Betzalel Smotrich on pitänyt E1-hanketta historiallisena ja todennut: ”Tämä on keino tappaa palestiinalaisvaltio käytännössä” ja ”tämä pyyhkii palestiinalaisvaltion pöydältä ei iskulauseilla, vaan teoilla”. Hänen mukaansa jokainen rakennettava talo ”on naula kahden valtion ratkaisun arkkuun” (esim. Ynet News 14.8.2025 ja YLE 22.8.2025). Hän on toivonut, että Israelin suvereniteetti ulottuu koko Länsirantaan hänen ministerikautensa aikana.

Israelin hallitus ja Hamas pyrkivät siis samaan päämäärään: poistamaan toisen kansanryhmän kokonaan Jordan-joen ja Välimeren väliseltä alueelta. Molemmat tavoitteet edellyttävät väkivaltaa. Hamas käyttää terroria, Israel asutuskolonialismia.

Ei siis vaikuta uskottavalta odottaa molempien sopivan asiasta ilman ulkopuolista painetta. Rehellisempää olisi sanoa: Emme kannata Palestiinan tunnustamista koskaan.

Vastuullinen Raamatun lukeminen ohjaa sovintoon ja oikeudenmukaiseen rauhaan

Vaikka kristillisen sionismin ideologia on hiipunut Suomessa Neuvostoliiton romahduksen myötä, kirkkomme piirissä saattaa yhä olla niitä, jotka pyrkivät

oikeuttamaan Raamatun avulla palestiinalaiskristittyjen oikeuksien polkemisen tai palestiinalaisiin kohdistuvan rasismien. Nyt tähän hengellisen Israel-ystävyyteen on liittoutunut sekulaarimpi etnonationalismi.

Piispojen yhtenä tehtävänä opetuksen ja koulutuksen avulla edistää rauhaa ja sovintoa – ja myös varjella kristittyjä lankeamasta sekä antisemitismiin että palestiinalaisiin kohdistuvaan rasismiin. Jos halutaan soveltaa Vanhaa testamenttia eli Heprealaista Raamattua nykyiseen konfliktiin, tarvitaan tarkkuutta, vastuullisuutta, varovaisuutta ja perehtyneisyyttä.

Raamattu kertoo, että Jumala valitsi itselleen kansan ja teki liiton sen kanssa. Valinta ei perustu sen suuruuteen, koska se on kansoista ”vähälukuisin” (5. Moos. 7:7–8), vaan Jumalan armoon. Pienessä Jumalan voima tulee suureksi. Raamatun mukaan Jumalan valinta ei korota Israelin kansaa moraalin yläpuolelle, vaan heidät valitaan ”kansojen valoksi” (esim. Jes. 42:6), jotta koko maailmalle ilmoitettaisiin Jumalan pelastava tahto ja hänen oikeudenmukainen lakinsa. Kivitalujen lisäksi Jumalan ilmoittama moraalilaki on kirjoitettu myös ”sydämen lihatauluihin” (2. Kor. 3:3, vrt. Hes. 11:9 ja 36:26) eli yleisinhimilliseen moraalitajuun. Siksi kaikkien hallitusten, Israelinkin, toimia on voitava arvioida myös yleisinhimillisen moraalin ja kansainvälisen oikeuden näkökulmasta. Jumalan laki ei tunne kaksoisstandardeja.

Jeesuksen etiikka rakentuu rabbiinisen opetuksen varaan. Se poikkeaa siinä yhdessä kohtaa, nimittäin muistuttamalla vihollisrakkaudesta. ”Olette kuulleet sanonnan: ’rakasta lähimmäistäsi ja vihaa vihollistasi.’ Mutta minän sanon teille: Rakastakaa vihollisianne ja rukoilkaa niiden puolesta, jotka teitä vainoavat. Niin teistä tulee taivaallisen Isänne lapsia”.

Tämä on vaikeaa, lähes ihmisluonnon vastaista. Mutta se on ainoa tie rauhaan. Rauha on mahdollinen, mutta se vaatii paljon. Sitä, että haluamme puhdistaa mielemme katkeruudesta, ennakkoluuloista ja kipeistä muistoista. Vihollisen sijasta haluamme nähdä jokaisessa ihmisessä Jumalan kuvan. Jokaista pitää kohdella reilusti ja

arvokkaasti. Rauha ei synny kummankaan osapuolen tuhoamisella. Se syntyy vain, kun kaikki tunnustavat, että israelilaisilla ja palestiinalaisilla, juutalaisilla, kristityillä ja islamia tunnustavilla on oikeus omaan kertomukseen, läsnäoloon, turvallisuuteen, perusoikeuksiin ja ihmisarvoiseen kohteluun Jordanin ja Välimeren välisellä alueella.

Autuaita ovat rauhan tekijät, heidän on taivasten valtakunta.
